

บทสรุปและขอเสนอแนะ

พุทธปรัชญามีจุดเริ่มต้นตรงที่ยอมรับว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ จนมีผู้กล่าวว่าพุทธปรัชญาเป็นทุกข์ แต่ความเป็นจริงแล้ว หากได้เป็นเช่นนั้นไม่ ทั้งนี้เพราะพุทธปรัชญาได้เสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตพ้นจากความทุกข์เอาไว้ด้วย ฉะนั้น พุทธปรัชญาจึงเริ่มต้นด้วยทุกข์ แต่จบลงด้วยสุขนิยาม ในตอนแรกพุทธศาสนายังไม่มีนิกาย คงมีแต่คณะสงฆ์ที่นับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตามพระพุทธรวิจาณะและคำสอนของพระเถระเท่านั้น ต่อมาได้เกิดการแตกแยกกันทางความคิด จึงแยกออกเป็นนิกายใหญ่ที่สำคัญ 2 นิกาย คือ ทินยาน (เถรวาท) และมหายาน นิกายมหายานนับถือเฉพาะคำสอนที่สำคัญ ๆ ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น อะไรที่เป็นบัญญัติเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่ประโยชน์ไม่ได้กับชีวิตประจำวัน ก็ละทิ้งไม่นำมาปฏิบัติ คือ พยายามปรับปรุงคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับกาลเทศะอยู่เสมอ มหายานมีความคิดสำคัญที่แตกต่างจากเถรวาท คือ ความคิดในเรื่องการเป็นพระโพธิสัตว์ และเป็นพระอรหันต์ เถรวาทมีความเชื่อว่าการบรรลุนิพพานเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่จะคงบรรลุด้วยตนเอง จะถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ไม่ได้ เมื่อใดที่บรรลุนิพพาน ผู้นั้นก็จะถึงซึ่งความดับทุกข์ แต่มหายานมีความเห็นว่าวัตถุประสงค์ของการบรรลุนิพพานนั้นหาใช่จะดับทุกข์ให้แก่ตนเองเท่านั้นไม่ แต่จะต้องดำรงตนเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ของสัตว์โลกให้หมดเสียก่อน แล้วตนเองจึงจะเข้าสู่นิพพานได้

มาชยมิกหรือศูนยวาทเป็นนิกายย่อยที่สำคัญมากของนิกายมหายาน นาคคารชุนเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิศูนยวาทขึ้น ศูนยวาทมีเรื่องศูนยตาเป็นแนวคำสอนที่สำคัญมาก ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาแนวความคิดทางคานปรัชญาของนาคคารชุน มักจะเข้าใจจรรยาณะเกี่ยวกับศูนยตาคิดไป คือ คิดว่าศูนยตาทหมายถึงความว่างเปล่าแบบไม่มีอะไรเลย แต่ถาเราลองมาศึกษาปรัชญาของนาคคารชุนแล้ว จะพบว่านาคคารชุนมิได้ปฏิเสธความมีอยู่ของสิ่ง

ทั้งหลาย นาคารชุนยอมรับว่ามีสิ่งต่าง ๆ แต่เป็นการมีอยู่ในระดับสมมติสัจจะ ก็จะมีอยู่ในโลกแห่งปรากฏการณ์เท่านั้น แต่ในระดับปรมัตถสัจจะ คือในโลกแห่งความเป็นจริงสูงสุดแล้ว เราจะพบว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นไม่มีสาระที่เป็นของตนเองในการมีอยู่ แต่มีอยู่ได้โดยการอาศัยเหตุและปัจจัย คือ ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นในการมีอยู่ ฉะนั้น นาคารชุนจึงสรุปว่าทุกอย่าง เป็นสูญ ศูนย์ตาในปรัชญาของนาคารชุนจึงหมายถึงสิ่งที่ไม่สามารถจะมีอยู่ได้ควยตนเอง

นาคารชุนไม่ได้อธิบายทฤษฎีใหม่ให้แก่วรรณคดีทางค่านปรัชญา แต่ทว่าปรัชญาของศุนยวาทก็คือ การวิจารณ์ทฤษฎีอื่น ๆ ว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ภายในตนเอง นาคารชุนใช้วิธีการวิธานในการวิจารณ์ทฤษฎีต่าง ๆ วิธีการวิธีของมารชยมิก คือ การปฏิเสธที่เรียกว่า *reductio ad absurdum* คือ การวิจารณ์ด้วยเหตุผลโดยใช้หลักการของทฤษฎีนั้น ๆ เองแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่มีอยู่ในตัวเอง โดยการชักค่านฝ่ายตรงข้ามให้จนด้วยเหตุผล จึงไม่จำเป็นต้องมีหลักการใด ๆ ที่เป็นของตนเอง ทุกทฤษฎีจะถูกหมุนกลับให้ขัดแย้งตัวเอง ทฤษฎีเรื่องปัจเจกการเป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดในพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่ว่าควยเหตุผลที่เกี่ยวโยงกันเป็นสายโซ่ นาคารชุนปฏิเสธทุกทฤษฎีที่กล่าวควยเรื่องปัจเจกการ คือ ปฏิเสธสวาคะอุคปัติ ในทฤษฎีที่ว่าเหตุและผลเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน ปฏิเสธประตะอุคปัติ ในทฤษฎีที่ว่าเหตุและผลเป็นสิ่งที่ต่างกัน ปฏิเสธทวารภยะอุคปัติ ในทฤษฎีที่ว่าผลเหมือนกับเหตุและต่างจากเหตุ และปฏิเสธเหตุอุคปัติ ในทฤษฎีที่ว่าสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นโดยไม่มีสิ่งอื่นใดมาเป็นเหตุ เป็นการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ กล่าวโดยสรุปแล้ว นาคารชุนไม่เห็นว่ามีสิ่งใดที่มีสาระที่เป็นของตนเองในการมีอยู่ ฉะนั้น นาคารชุนจึงเชื่อในความคิดเรื่องศุนยตา คือ ทุกอย่างเป็นสูญหมด

จะเห็นได้ว่าศุนยวาทได้อธิบายแนวความคิดที่แปลกและใหม่ขึ้นในพุทธศาสนา ซึ่งมิใช่จะแตกต่างจากแนวความคิดของเถรวาทเท่านั้น แต่ยังแตกต่างจากแนวความคิดของโยคจารย์ ซึ่งเป็นนิกายย่อยของมหายานอีกด้วย คือ โยคจารย์มีทฤษฎีที่ว่าจิตเป็นความจริงแท้สูงสุด ในขณะที่ศุนยวาทมีทฤษฎีที่ว่า ศุนยตาเป็นความจริงแท้

สูงสุด ฉะนั้น ผู้เขียนจึงมีความคิดว่า ถ้าผู้ใดสนใจที่จะศึกษา ค้นคว้า และวิจัยปัญหาที่สำคัญต่าง ๆ ของมหายาน ผู้เขียนก็ขอเสนอแนะปัญหาหนึ่งคือ ทรรศนะเกี่ยวกับความจริงแท้ที่แตกต่างกันระหว่างศูนยวาทกับโยควาท ซึ่ง เป็นปัญหาที่น่าสนใจที่จะทำการวิจัยและค้นคว้าต่อไปว่า ทำไมทั้งสองจึงมีทรรศนะในเรื่องที่สำคัญที่สุดทางอภิปรายแตกต่างกันออกไปได้ ทั้ง ๆ ที่ต่างก็เป็นนิกายย่อยของมหายานเหมือนกัน

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย